

روزشمار جنگ

پنجشنبه

۱ شهریور ۱۳۶۳

۲۵ ذی‌قعدة ۱۴۰۴

۲۳ اوت ۱۹۸۴

۵۲۳

بر اثر حمله امروز جنگنده‌های ارتش عراق به جزیره خارک، یک یدک‌کش ایرانی آسیب دید و چند نفر از خدمه آن شهید یا زخمی شدند.

به گزارش قرارگاه نوح نبی^(ع) ساعت ۱۴:۱۲ امروز، دو جنگنده عراقی وارد حریم هوایی جزیره خارک شدند، بلافاصله دو فروند از هواپیماهای خودی به تعقیب آنها پرداختند. جنگنده‌های مهاجم در حین فرار و در نزدیکی حوزه نفتی درود (داریوش سابق) یک موشک پرتاب کردند^۱ که این موشک به یدک‌کشی به نام "رعنا" اصابت کرد و در نتیجه ۶ نفر از خدمه آن شهید و ۱۰ نفر مجروح شدند. یدک‌کش رعنا هم که دچار آتش‌سوزی شده بود به وسیله یدک‌کش دیگری به نام "۱۵ شعبان" به جزیره خارک انتقال یافت.^۲

امروز همچنین، خبرگزاری جمهوری اسلامی در گزارشی با اشاره به شنیده شدن صدای انفجار مهیب در بوشهر، از آسیب دیدن یک سکوی نفتی در خلیج فارس بر اثر حمله هواپیماهای ارتش عراق خبر داد.^۳

در همین حال، رادیو صوت الجماهير عراق در ساعت ۱۶:۳۰ امروز، با پخش اطلاعیه سخنگوی نظامی عراق مدعی شد که حمله هوایی موفقیت‌آمیزی به یک هدف بزرگ دریایی در جنوب جزیره خارک انجام گرفته است.^۴ این رادیو همچنین در ساعت ۱۹:۳۰، اطلاعیه نظامی شماره ۱۵۶۶ ارتش عراق را پخش کرد که در آن درمورد حمله هوایی امروز آمده است: «در ساعت ۲:۴۰ بعد از ظهر امروز، یک حمله هوایی موفقیت‌آمیز علیه یک هدف بزرگ دریایی در جنوب جزیره خارک ایران انجام شد که هدف مذکور به طور دقیق و مؤثر مورد اصابت قرار گرفت و تمامی هواپیماهای شجاع نیروی هوایی ما پس از انجام مأموریت محوله با موفقیت بسیار به پایگاه‌های خود سالم بازگشتند.»^۵

۵۲۴

اقدامات ایذایی افراد وابسته به گروه‌های مسلح غیرقانونی در مناطق کردنشین، امروز نیز ادامه داشت. صبح امروز، چته‌های حزب دمکرات با حمله به نیروهای تأمین جاده در حوالی کامیاران، ۳ نفر از آنها را به شهادت رساندند.^۶

همچنین امروز در حوالی روستای کچل‌آباد در محور پیرانشهر - سردشت، عوامل ضدانقلاب با حمله به نیروهای خودی، ۲ نفر را شهید و یک نفر را زخمی کردند و ۳ نفر دیگر را به گروگان گرفتند. همچنین در یک درگیری که در جاده مهاباد - سردشت به وقوع پیوست، علاوه بر بازشدن جاده، تعدادی از عوامل مسلح ضدانقلاب نیز کشته یا زخمی شدند.^۷

عناصر مسلح گروه رزگاری نیز با اجرای کمین در مسیر نیروهای سپاه در روستای دزلی (سنندج) ۲ نفر از نیروهای خودی را به شهادت رساندند و یک نفر را مجروح کردند.^۸ در ساعت ۲۲ نیز چته‌های حزب دمکرات ضمن حمله به یکی از مقرهای سپاه کامیاران، دو گلوله آر.پی. جی به طرف منازل مردم شلیک کردند که تلفات جانی دربرداشت.^۹ علاوه بر وقایع مذکور امروز ۲ نفر از افراد کومه‌له در سنندج تسلیم نیروهای خودی شدند.^{۱۰}

۵۲۵

عملیات فتح ۱ در محور مهاباد - نقده - پیرانشهر که با تلاش نیروهای قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) اجرا شد با پاک‌سازی مناطقی وسیع و وارد آمدن تلفات قابل توجه به گروه‌های مسلح ضدانقلاب، خاتمه یافت.*

نیروهای عمل‌کننده که این عملیات را از روز ۱۳۶۳/۵/۲۵ آغاز کرده بودند امروز با استقرار نیروی جایگزین به پادگان خود بازگشتند. در این عملیات از نیروهای خودی ۱۲ نفر شهید و ۱۵ تن زخمی و از افراد ضدانقلاب نیز ۶۰ تن کشته و ۱۵۰ نفر زخمی شدند.^{۱۱} همچنین ۴۳ روستا از تسلط گروه‌های شورشی خارج شد و ۳۶ نفر از مردم و رزمندگان که به اسارت گروه‌های مسلح معارض درآمده بودند، آزاد شدند.^{۱۲}

برخی از ارتفاعات و روستاهای آزاد شده در عملیات فتح ۱ عبارت‌اند از: توژاله، ارتفاعات گنه‌دار منگور، ارتفاعات میشه‌ده پایین، میریسه، گردشینان، محمودآباد، کانی نوبتیان، مرانه، شریستن، سولقه، باگردان پایین و بالا، کسلان، ارتفاعات آقاسور، کوه برده‌زرد، سرخاب، کوه سرخ، جانداران، کوه اسپینگداران، گرو نعلین، سرتنگ، سرتیز، سرهولان، درمندار، اصحاب، اوغان، ارتفاعات حسن چپ، قلات، پهنه‌سر، گاگش بالا و پایین، ریگ‌آباد، قره‌خضر، هنگ‌آباد، مرگرو، ارتفاعات بازخانه، شیخان سرو. همچنین در این عملیات غنائم نسبتاً زیادی به دست نیروهای خودی افتاد که بخشی از آنها بدین شرح است: ۶ دستگاه بی‌سیم پی.آر.سی ۷۷، ۲ دستگاه خودرو (تویوتا - لندکروز)،

* ضمیمه دارد؛ شرح عملیات فتح ۱ به نقل از اطلس آذربایجان غربی در جنگ با ضدانقلاب و دفاع مقدس.

۳ قبضه تیربار ژ ۳، چندین جعبه مین و تی.ان.تی، یک دستگاه مین‌یاب، تعداد زیادی اسلحه سبک، ۲ گونی مهمات دوشکا، چندین گونی مهمات سلاح‌های سبک و سنگین، یک قبضه خمپاره‌انداز ۶۰ میلی‌متری، تعدادی چادر انفرادی، خواربار شامل روغن و برنج و گندم، اسناد و مدارک درون‌گروهی و یک دستگاه موتور برق.^{۱۳}

۵۲۶

مسئول ستاد اعزام مبلغ به جبهه‌ها، عملکرد و برنامه‌های آتی این ستاد را تشریح کرد. حجت‌الاسلام محمدحسین شریعتی مسئول ستاد اعزام مبلغ به جبهه‌های نبرد دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، در گفت‌وگویی، درخصوص عملکرد این ستاد و برنامه اعزام روحانیون به جبهه‌های جنگ گفت: طبق برنامه‌ریزی شورای مدیریت حوزه علمیه قم و تأیید مراجع عالی‌قدر و حضرات آیات عظام، روحانیون در نوبت‌های بیست روزه و در هر نوبت ۶۰۰ نفر به‌منظور انجام وظیفه شرعی و الهی عازم جبهه‌های نبرد می‌شوند ... و در زمان آرامش جبهه‌ها نه‌تنها هیچ‌گونه تغییری در اعزام مبلغین به جبهه‌ها ایجاد نمی‌شود، بلکه از موقعیت آرامش جبهه‌ها که رزمندگان فراغت بیشتری برای فراگیری مسائل عقیدتی دارند، استفاده می‌شود. به نوشته روزنامه *اطلاعات*، وی همچنین از تهیه طرحی خبر داد که براساس آن قرار است در هر استان ستادی متشکل از نماینده امام و امام‌جمعه و مسئول دفتر نمایندگی سازمان تبلیغات اسلامی و حوزه علمیه برای اعزام روحانیون به جبهه‌ها تشکیل شود.

حجت‌الاسلام شریعتی همچنین خاطرنشان کرد با دستور و تأکید آیت‌الله خامنه‌ای رئیس‌جمهور و رئیس شورای عالی دفاع، «جلساتی با حضور حجج الاسلام آقایان محلاتی و صفائی نمایندگان محترم حضرت امام امت در سپاه و ارتش و همچنین حجت‌الاسلام شیرازی از سازمان تبلیغات اسلامی و نماینده ستاد اعزام مبلغ حوزه علمیه قم تشکیل شد و مقرر گردید تا اوایل ماه محرم‌الحرام سال جاری این ستادها در سراسر کشور تشکیل شود و بعد از ارزیابی نیاز مناطق جنگی به روحانی، توسط نمایندگان امام امت در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و عقیدتی - سیاسی ارتش جمهوری اسلامی، برادران روحانیون در سراسر کشور که مشتاق اعزام به جبهه هستند، با برنامه تنظیم‌شده به جبهه‌های نبرد نور علیه ظلمت اعزام شوند.»^{۱۴}

۵۲۷

در پی انفجار یک بمب قوی در تهران که تلفات و خسارات زیادی دربرداشت، اظهارات ضدونقیضی درمورد عاملان این واقعه، در رسانه‌های بین‌المللی منتشر شد.

ساعت ۸:۴۵ صبح امروز، درحالی‌که میدان راه‌آهن تهران مملو از جمعیتی بود که برای کارهای روزانه خود درحال رفت‌وآمد بودند، در کنار یک دکه آب‌میوه فروشی در ضلع شمال‌غربی میدان

انفجار مهیبی رخ داد. بر اثر این انفجار، ۱۰ دستگاه اتومبیل و ۲ دستگاه موتورسیکلت عبوری دچار آتش‌سوزی شدند. شدت انفجار به حدی بود که شیشه مغازه‌ها و ساختمان‌های اطراف تا شعاع ۳۰۰ متری کاملاً خرد شد و شیشه‌های ساختمان پنج طبقه راه‌آهن نیز شکست. به گزارش خبرنگار روزنامه کیهان، در این انفجار، ۱۵ نفر از مردم عادی شهید و حدود ۷۰۰ نفر زخمی شدند که مجروحان حادثه به بیمارستان‌های مختلف تهران انتقال یافتند و حال تعدادی از آنان وخیم گزارش شده است. براساس این گزارش، احتمال دارد تعداد شهدا و مجروحان این حادثه افزایش یابد.^{۱۵} همچنین به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، شدت انفجار به حدی بوده که در محل حادثه، گودالی به قطر ۲ متر ایجاد شده است.^{۱۶} برخی گزارش‌ها حاکی است ۲ کودک و ۸ زن نیز از جمله شهدای این حادثه می‌باشند.^{۱۷}

بلافاصله پس از انفجار، گروه‌های مختلفی از نیروهای انتظامی و امدادی با حضور در محل حادثه کار امداد رسانی و پاک‌سازی محل از آثار انفجار را آغاز کردند. سرهنگ معظم رئیس پلیس تهران، درباره این حادثه گفت: «از آثار و بقایای انفجار که در روی زمین باقی مانده است، کاملاً مشهود است بمب در زمان انفجار با زمین تماس داشته است.» وی همچنین افزود: «کارشناسان پلیس تهران قطعات بمب منفجرشده را جهت تشخیص نوع و قدرت انفجار و تخریب آن به مرکز پلیس تهران برده‌اند.»^{۱۸} درعین حال، امروز خبرگزاری جمهوری اسلامی گزارشی کوتاه راجع به نحوه بمب‌گذاری و انفجار در میدان راه‌آهن تهران مخابره کرد. در این گزارش به نقل از یک مقام مسئول در کمیته مرکزی در این باره آمده است: «عامل انفجار ساعت ۷ صبح، یک دستگاه خودروی ژیان ... را در مجاورت یک دهک آب‌میوه فروشی در ضلع شمال‌غربی میدان راه‌آهن در ۵۰ متری ابتدای خیابان شوش غربی پارک کرده است و به مدت یک ساعت به عنوان تعمیر ماشین از زیر آن در بخش عقب مشغول کار بوده است که احتمالاً عملیات راه‌اندازی و اتصال چاشنی انفجاری بمب را انجام می‌داده است. وی

گفت عامل انفجار ساعت ۸ پس از بستن در صندوق عقب ژیان محل انفجار را ترک کرده است به طوری که هیچ شبهه‌ای را برای شاهدان ایجاد نکرده است.»^{۱۹}

به دنبال وقوع این انفجار، گزارش‌های متناقضی درباره عاملان این حادثه منتشر شد. خبرگزاری رویتر اعلام کرد فردی ناشناس در تماس تلفنی با یک سازمان خبری در پاریس،

انفجار یک بمب قوی در میدان راه‌آهن تهران

به نمایندگی از یک گروه سلطنت طلب تبعیدی به نام "آریا" مسئولیت این انفجار را برعهده گرفته است. به گفته منابع آگاه ایرانی، این گروه با نشر روزنامه و پوسترهایی ادعاهایی را درمورد سلطنت رضا پهلوی فرزند شاه مخلوع مطرح می‌کند.^{۲۰}

خبرگزاری فرانسه نیز گزارش داد که در تماسی ناشناس با دفتر این خبرگزاری در تهران، واحد هسته مقاومت شهید خالقی - که برای اولین بار موجودیت آن اعلام شده است - مسئولیت انفجار در میدان راه‌آهن تهران را برعهده گرفت.^{۲۱}

درعین حال، سازمان مجاهدین خلق (منافقین) - که امکان دارد به دست داشتن در این حادثه متهم شود - با انتشار بیانیه‌ای در پاریس، ضمن محکوم کردن این بمب گذاری ادعا کرد: «مرتکبین یک چنین اعمالی یا از عمل رژیم هستند که به خاطر پنهان کردن جنایات خود و بن بست های جدی به ویژه درزمینه جنگ ایران و عراق دست به چنین اقدامی زده‌اند و یا بازماندگان ساواک پلیس مخفی منفور شاه».^{۲۲}

از سوی دیگر، ابوالحسن بنی صدر رئیس جمهور مخلوع ایران نیز گروه های تندروی موجود در ساختار قدرت و نظام حاکم ایران را در این انفجار دخیل دانسته و به رادیو مونت کارلو گفت: «نظریه من این است که تندروها که حمایت [امام] خمینی را از دست داده اند سعی دارند با این نوع اعمال، قدرت خود را حفظ کنند. اکنون در ایران جنگ قدرت جریان دارد تابه حال [امام] خمینی همواره از تندروها حمایت کرده بود».^{۲۳}

شامگاه امروز، رادیو بی بی سی در تحلیلی راجع به حادثه انفجار بمب در میدان راه آهن تهران

و عاملان آن با اشاره به اینکه گروه سلطنت طلب آریا تاکنون ادعایی درباره دخالت در اقدامات خشونت آمیز مطرح نکرده است، ادعای آن گروه درمورد برعهده گرفتن مسئولیت این واقعه راچندان قابل اطمینان ندانست و تلویحاً هسته مقاومت شهید خالقی را متهم قابل قبول تری دراین زمینه معرفی کرد. به گزارش رادیو بی بی سی، «هم زمان با تماس تلفنی [نماینده گروه آریا] با دفتر رویتر، مرد دیگری با لهجه عربی به دفتر یک خبرگزاری عربی در تهران تلفن زده و گفت که بمب به وسیله واحد شهید خالقی، که گروه ناشناخته ای است، کار گذاشته شده است».^{۲۴}

رادیو امریکا نیز با اشاره به ادعاهای ضدونقیض درمورد مسئولان این بمب گذاری، تمام ادعاها را

تصویری از خسارات ناشی از انفجار امروز در میدان راه آهن تهران

نامعتبر و غیر موثق ارزیابی کرد. به گزارش این رادیو، از آنجا که از یک گروه سلطنت طلب نیز در این میان نام برده شده است، «جبهه نجات ایران که سازمان های سلطنت طلب را در خود جای می دهد این بمب گذاری را محکوم کرد و آن را اقدامی تنفر انگیز و انزجار آور خواند. سخنگوی این جبهه گفت: مسئولان بمب گذاری می خواهند سلطنت طلبان را بدنام کنند.»^{۲۵}

۵۲۸

یکسان بودن اهداف حزبی با اهداف انقلابی، تأکید بر برتری نظامی جمهوری اسلامی در جنگ با عراق و مقابله با ضدانقلاب و ضرورت حفظ وحدت، مهم ترین محورهای سخنان امروز رئیس جمهور در دیدار با جمعی از اعضای حزب جمهوری اسلامی کرمان بود.

در این دیدار که پیش از ظهر امروز برگزار شد، آیت الله خامنه ای دبیرکل حزب جمهوری اسلامی، ضمن سخنانی با یکسان دانستن مسئولیت ها و هدف های حزبی و مسئولیت ها و اهداف انقلابی گفت: «به همین خاطر بود که حزب جمهوری اسلامی در ذهن و فضای اجتماعی کشور ما جای خود را باز نمود و به همین دلیل هم بود که با حزب جمهوری اسلامی این همه خصومت شد و هنوز هم از سوی بعضی دل های مریض این معارضه ها قطع نشده است.»^{۲۶}

رئیس جمهور در ادامه سخنان خود با اشاره به مسئولیت ها و نقش شهید بهشتی در تعیین خط مشی انقلاب اسلامی و در عین حال حضور وی در جبهه ها افزود: «ایشان یک مسئول برجسته حزبی بودند و هر عضو حزب نیز باید این چنین باشد. آنجا که خطرپذیری بار مسئولیت انقلابی اتفاق و کار پشت جبهه و یا بسیج نیروهای مردمی و سازندگی، شرکت در نماز جمعه و صحنه های اجتماعی پرشکوه سیاسی و یا اعلام مواضع در زمینه حوادث سیاسی [است] و یا هر جایی که مناسب یک حرکت انقلابی است شما برادران و خواهران حزبی از همه باید جلوتر باشید.»

رئیس شورای عالی دفاع همچنین ضمن یادآوری تحرکات دشمنان علیه انقلاب اسلامی، رژیم بعثی عراق را ابزار دشمنان برای ضربه زدن به جمهوری اسلامی دانسته و درباره علل حمایت های ابرقدرت ها از عراق خاطر نشان کرد: «امروز شرق و غرب بر روی عراق سرمایه گذاری می کنند. این تصور را نباید کرد که رژیم عراق رژیمی است که یک سیاست و خط خاصی را با زرنگی پیش می برد و از دو ابرقدرت نیز استفاده می کند، نخیر این اشتباه است، بلکه رژیم عراق همچون پایگاهی است که دو ابرقدرت برای برآوردن خواست های خود احتیاج به آن دارند که او را تقویت نمایند. ... اگر می توانستند به جای رژیم عراق از رژیم کنونی مصر استفاده کنند، این کار را هم می کردند، اما به دلیل همسایه بودن عراق با کشور ما به این سمت متمرکز شدند.»

رئیس جمهور همچنین در ارزیابی نتایج اقدامات دشمنان به منظور اعمال فشار بر انقلاب اسلامی و پیامدهای این اقدامات در جبهه های جنوب و غرب کشور اظهار کرد: «به فضل الهی و به همت و زور بازوی رزمندگان عزیز ما، نه فقط در منطقه جنوب دشمن به کلی تحقیر و تضعیف شده، بلکه در منطقه

غرب که از اول انقلاب بر روی ضدانقلاب سرمایه‌گذاری کرده بودند تمام ایادی و سرانگشتانشان از پایگاه‌های خود منفک و دور شده‌اند. در غرب کشور اکنون ضدانقلاب هیچ نقطه‌ای را به عنوان پایگاه در دست ندارد و نیروهای ما هم به شدت مراقب تحرکات ضدانقلاب هستند.»

آیت‌الله خامنه‌ای در بخش پایانی سخنان خود با اشاره به شکست دشمن در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی و تبلیغاتی و روی آوردن آن به تفرقه‌افکنی، از همه خواستند تا مراقب تحرکات دشمن باشند.^{۲۷}

۵۲۹

مستولان هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری صبح امروز با نخست‌وزیر دیدار کردند. میرحسین موسوی نخست‌وزیر، در این دیدار با اشاره به تلاش‌های گسترده برای اصلاح نظام اداری کشور و نیز اجرایی شدن قانون رسیدگی به تخلفات اداری، ضمن تأکید بر مقابله با زمینه‌های فساد در نظام اداری گفت: آنچه ممکن است بی‌توجهی به آن در شرایط امروز، در آینده برای نظام ایجاد خطر کند وجود افراد انگشت‌شماری است که تخلفات به‌ظاهر کوچک آنها می‌تواند حیثیت نظام ما را در آینده زیر سؤال ببرد؛ از این رو باید با جوانه‌های کوچک انحراف و تخلف که امروز در قالب‌هایی نظیر فساد مالی و تسامح اداری به چشم می‌خورد، قاطعانه مبارزه کرد.^{۲۸}

نخست‌وزیر وظیفه هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری را "در سطح ملی و در ارتباط با انقلاب اسلامی و آینده آن" ارزیابی کرد و بازتاب گسترده دستگیری تعدادی از کارکنان متخلف وزارت صنایع سنگین در سطح جهانی را نشانه توجه رسانه‌های همگانی و محافل سیاسی جهانی به این گونه امور در ایران دانست. وی با توجه به وضعیت موجود، مدارا و نرمش در برابر فساد و تخلف را خیانت به اسلام و ایستادن در مقابل اسلام خواند.

موسوی همچنین، لزوم استفاده از نیروهای مردمی و همکاری نهادهای انقلابی را به مستولان هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری یادآور شد و با تأکید بر ضرورت ایجاد وحدت رویه در کار این هیئت‌های در سراسر کشور، درمورد هماهنگی با قوه قضائیه در این زمینه گفت: «برای تشکیل دادگاه‌های ویژه رسیدگی به تخلفات اداری نیز هماهنگی‌هایی با قوه قضائیه صورت گرفته است و امید است اقدام قاطع هیئت‌ها با همکاری قوه قضائی نتیجه مطلوب را بدهد.»^{۲۹}

۵۳۰

در ادامه گسترش روابط اقتصادی ایران با کشورهای بلوک شرق، یک توافقنامه اقتصادی - صنعتی بین ایران و چکسلواکی به امضا رسید.

صبح امروز در دیدار وزیر تجارت خارجی چکسلواکی و رئیس سازمان برنامه و بودجه ایران، یک قرارداد اقتصادی - صنعتی بین دو کشور امضا شد که براساس آن، دو طرف در زمینه صنایع قند و شکر، لاستیک‌سازی، صنایع شیمیایی، سرامیک و چینی، نیروگاه‌های توربینی، معادن و فلزات،

کشاورزی و کارخانه سیمان همکاری خواهند کرد. در این توافقنامه همچنین تأکید شده است که صادرات نفتی ایران به چکسلواکی در سال آینده به بیش از یک میلیون تن برسد و درعین حال، صدور کالاهای غیرنفتی ایرانی به چکسلواکی ازجمله روی و سرب کنسانتره افزایش یابد.^{۳۰}

بوهمیل اوریان وزیر تجارت خارجی چکسلواکی، پس از امضای این توافقنامه، در گفت و گو با خبرگزاری جمهوری اسلامی، سفر خود و هیئت اقتصادی چکسلواکی به ایران را نشانه علاقه فراوان آن کشور به گسترش روابط با جمهوری اسلامی ایران دانست و درمورد زمینه های گوناگون مناسبات اقتصادی و فنی دو کشور گفت: «دو کشور می توانند در رشته های مختلف صنعتی به خصوص ماشین سازی با یکدیگر همکاری نمایند. همچنین چکسلواکی می تواند در زمینه صدور تکنولوژی با ایران همکاری های لازم را داشته باشد. ... ما هر ساله از جمهوری اسلامی ایران نفت خریدیم و قصد داریم میزان واردات نفت خود را از کشور شما افزایش دهیم و درعین حال درصدد افزایش واردات کالاهای غیرنفتی از جمهوری اسلامی هستیم.» به گفته وی، چکسلواکی در نمایشگاه بین المللی تهران که ماه آینده برگزار خواهد شد حضور فعال تری خواهد داشت.^{۳۱}

سپس محمدتقی بانکی وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه جمهوری اسلامی ایران، در تشریح نتایج سفر چهار روزه هیئت چکسلواکی به ایران و زمینه های همکاری مشترک بین دو کشور اظهار کرد: به طوری که اعداد و ارقام نشان می دهد صادرات ما به چکسلواکی که در سال ۱۹۸۱ به میزان ۷۸ میلیون دلار بود و در سال ۱۹۸۲ و ۱۹۸۳ به ۱۳۷ میلیون دلار رسید که از این میزان فقط ۸ تا ۱۰ میلیون دلار آن غیرنفتی است. حجم صادرات در سال ۱۹۸۴ نیز ممکن است در همین حدود یا بیشتر باشد. در توافقنامه ای هم که به امضا رسید قرار شد تا سال ۱۹۸۵ این صادرات را به دو برابر برسانیم و همچنین صادرات غیرنفتی را هم افزایش دهیم.^{۳۲}

وی همچنین درمورد مهم ترین اقلام وارداتی ایران از چکسلواکی گفت: «واردات ما از کشور چکسلواکی کالاهای صنعتی است. هم از کالاهای صنعتی ساخته شده و یا کارخانه های صنعتی. به طور مثال، کارخانه های قند ازجمله کارخانه قند دزفول و کارخانه سیمان ری و کارخانه های شیمیایی در اصفهان را با کمک چکسلواکی می سازیم. همچنین کارخانه نورد ذوب آهن اصفهان که [متخصصان کشور] چکسلواکی پیمانکار آن بودند. ... [به طور کلی] حدود ۵۵ درصد از واردات ما را ماشین ابزار و وسایل صنعتی تشکیل می دهد.» به گفته بانکی، صادرات نفتی ایران از میزان ۷۰۰ هزار تن در سال ۱۹۸۳ به یک میلیون تن در سال ۱۹۸۴ افزایش خواهد یافت.^{۳۳}

۵۳۱

وزیر تجارت خارجی چکسلواکی امروز علاوه بر امضای توافقنامه همکاری های اقتصادی - صنعتی با ایران، با رئیس جمهور و وزیران بازرگانی و صنایع سنگین جمهوری اسلامی دیدار و درخصوص گسترش روابط دوجانبه گفت و گو کرد.

بوهمیل اوریان وزیر تجارت خارجی چکسلواکی، عصر امروز در دیدار با آیت‌الله خامنه‌ای رئیس‌جمهور، ضمن تقدیم سلام صمیمانه رئیس‌جمهور کشورش، به پیشرفت‌های چشمگیر جمهوری اسلامی ایران در دو سال گذشته و از زمان آخرین دیدارش از ایران اشاره و علاقه دولت متبوع خویش به گسترش روابط دوجانبه را ابراز کرد. آیت‌الله خامنه‌ای نیز ضمن تشکر از سلام گرم رئیس‌جمهور چکسلواکی، با اشاره به استقبال جمهوری اسلامی ایران از گسترش مناسبات و تحکیم روابط دو کشور گفت: «همکاری‌های فنی و بازرگانی دو کشور حجم قابل‌ملاحظه‌ای را دارد. حرکت جمهوری اسلامی ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به سمت تأمین پایه‌های استقلال سیاسی بوده و دولت و مردم کشور ما در کنار آن کشورهایی که منافع و مصالح این ملت و کشور را حفظ کنند و به آن احترام بگذارند قرار دارند.» وی با ذکر این نکته که انقلاب اسلامی ایران ضربه قاطعی بر منافع امریکا وارد آورد، این حرکت را در جهت منافع همه کشورها و ملت‌هایی دانست که با سلطه‌گری امریکا مبارزه می‌کنند. رئیس‌جمهور همچنین خاطرنشان کرد: «ما بعد از انقلاب اسلامی به نیروهای مردمی خود متکی بوده‌ایم و همه کسانی که در تأمین این استقلال و اتکای به نفس ما را کمک کنند از نظر مردم ما مورد احترام و عزیز هستند.»^{۳۴}

علاوه‌براین، در دیدارهای جداگانه وزیر تجارت خارجی چکسلواکی با عابدی جعفری وزیر بازرگانی و بهزاد نبوی وزیر صنایع سنگین ایران، درمورد توسعه روابط بازرگانی و مناسبات اقتصادی و فنی بین دو کشور بحث و تبادل‌نظر شد و بوهمیل اوریان از وزیران بازرگانی و صنایع سنگین ایران برای سفر به چکسلواکی دعوت به عمل آورد.^{۳۵}

۵۳۲

پس از یک دوره تیرگی روابط بین جمهوری اسلامی ایران و فرانسه، که حمایت فرانسه از عراق در جنگ با ایران مهم‌ترین عامل آن ارزیابی می‌شود، هم‌اینک به نظر می‌رسد دو طرف قصد دارند گام‌هایی را به‌منظور کاستن از وخامت اوضاع در مناسبات دوجانبه، بردارند.

علیرضا معیری کاردار جدید سفارت جمهوری اسلامی ایران در فرانسه، صبح امروز با کلود شسون وزیر امور خارجه این کشور، دیدار و معرفی‌نامه خود را تسلیم وی کرد. پس از این دیدار، معیری در گفت‌وگویی مطبوعاتی، با برشمردن موارد اختلاف بین ایران و فرانسه به‌عنوان موضوعات مطرح‌شده در این دیدار، راجع به مسئله بازپرداخت وام یک میلیارد دلاری ایران به فرانسه اظهار کرد: «از وزیر روابط خارجی فرانسه خواسته شد تا برای نشان‌دادن حسن‌نیت این کشور در روابطش با جمهوری اسلامی این مبلغ را که حق مردم ایران است به جمهوری اسلامی مسترد نماید.» به گفته معیری، شسون با بیان اینکه این مسئله یک امر حقوقی است، وعده داده است که موضوع را پیگیری کند.

درعین‌حال، سفارت جمهوری اسلامی ایران در پاریس، در اطلاعیه‌ای که صبح امروز به مناسبت این دیدار منتشر ساخت،^{۳۶} با اشاره به وامی که ایران در سال ۱۹۷۴ به فرانسه داده بود،

بهبود روابط دو کشور را منوط به بازپرداخت آن اعلام کرده و آورده است: «وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی معتقد است که فرانسه با بازپرداخت وام‌های بلوکه‌شده به جمهوری اسلامی در راه بهبود روابط میان دو کشور قدم برخواهد داشت.»^{۳۷}

۵۳۳

محمد غرضی وزیر نفت جمهوری اسلامی ایران، امروز در سخنانی درباره وضعیت کنونی بازار نفت، با اشاره به فشارهای مختلفی که به سازمان اوپک وارد می‌آید، موضع جمهوری اسلامی را باوجود ادامه جنگ با عراق و کاهش بهای نفت خام در بازارهای بین‌المللی، دفاع از قیمت پایه اوپک و حفظ انسجام این سازمان اعلام کرد.

به گفته محمد غرضی، جمهوری اسلامی ایران در مارس ۱۹۸۳، یعنی زمان کاهش ۵ دلاری قیمت نفت، به‌منظور حفظ قیمت پایه اوپک و دفاع از همبستگی این سازمان اعلام کرد که یک میلیون بشکه از صادرات خود را کم می‌کند. هم‌اکنون نیز ایران بنا به همان دلایل تولید خود را کاهش می‌دهد. باوجوداین، «برخی دیگر از کشورهای صادرکننده نفت خام به گونه‌های مختلف از قبیل انجام معاملات تهاتری و دادن تخفیف‌های کلان به ناسامانی بازار کمک می‌کنند.»^{۳۸}

اظهارات وزیر نفت حاکی است ایران تولید نفت خود را داوطلبانه کاهش داده و از فروش نفت به قیمت‌های جاری که کمتر از قیمت رسمی است در بازار تک محموله خودداری کرده تاجایی که میزان تولید نفت جمهوری اسلامی ایران هم‌اینک به حدود ۵۰ درصد سهمیه رسمی آن در اوپک رسیده است. ازاین‌رو، وزارت نفت ایران از دیگر کشورهای عضو سازمان اوپک خواسته است تا از فروش تک محموله در بازارهای جهانی به قیمت‌های نازل خودداری کنند و در نتیجه این امر، «قیمت تک محموله نفت خام پایه از حدود ۳/۵ دلار زیر قیمت اوپک به حدود ۱/۳ دلار زیر قیمت اوپک ظرف یک ماه رسیده است و قیمت تک محموله نفت را ۲/۲ دلار در بشکه ترقی داده است.»

محمد غرضی خط مشی کنونی جمهوری اسلامی ایران را کاهش تولید نفت خام اعلام کرد و ضمن اینکه کاهش قیمت را به نفع شرکت‌های بزرگ و قدرت‌های امپریالیستی و به ضرر تولیدکنندگان خواند از دیگر کشورهای عضو اوپک خواست تا با کاهش تولید، ایران را دراین‌زمینه همراهی کنند.^{۳۹}

باوجود تأکید وزیر نفت جمهوری اسلامی ایران بر دفاع از قیمت پایه اوپک، برخی مقامات نفتی در کویت، ایران را به ارزان‌فروشی نفت متهم کردند. رادیو اسرائیل ضمن مخابره این خبر مدعی شد: «گزارش‌های قبلی حاکی از آن بود که ایران نفت خود را به بهایی بسیار نازل‌تر از نرخ رسمی اوپک به بازار عرضه می‌کند تا از یک‌سو بتواند افزایش هزینه بیمه را که از حملات عراق به نفتکش‌های عازم آن کشور ناشی می‌شود جبران کند و از طرف دیگر صادرات خود را افزایش

دهد و درآمد بیشتری کسب کند.» این رادیو همچنین با اشاره به خودداری ژاپن از خرید نفت ایران، به نقل از خبرگزاری رویتر گزارش داد: «در دو هفته گذشته، صادرات نفت ایران عملاً متوقف شده و محافل اوپک بیم دارند که این امر موجب شود ایران بهای نفت خود را باز هم ارزان تر سازد و به تلاش های اوپک برای رفع بحران فروش لطمه بزند.»^{۴۰}

۵۳۴

ازسرگیری کار روی پروژه پتروشیمی بندر امام خمینی و آغاز دوباره خریدهای نفتی شرکت های ژاپنی از ایران، دو خبری هستند که امروز درباره مبادلات نفتی و همکاری جمهوری اسلامی ایران و ژاپن منتشر شد.

خبرگزاری اقتصادی ژاپن جی.جی.پرس به نقل از منابع ژاپنی نزدیک به مجریان پروژه پتروشیمی بندر امام خمینی گزارش داد: مهندسان ژاپنی کار در این مجتمع که به شدت بمباران شده است را از سر گرفته اند. به گزارش خبرگزاری رویتر، اخیراً حدود ۲۰۰ مهندس و پرسنل دیگر وارد این مجتمع ۳/۵ میلیارد دلاری شده اند. براساس این گزارش، باوجود ابراز نگرانی منابع خبری مذکور از درخطر بودن جان کارکنان پروژه پتروشیمی بندر امام خمینی، انتظار می رود پروژه مذکور تا پایان سال ۱۹۸۶ میلادی به اتمام برسد.^{۴۱}

درعین حال، گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی از توکیو حاکی است درحالی که در ماه جولای، واردات نفت خام ژاپن در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۱۲/۸ درصد افزایش داشته، ولی میزان خرید نفت ژاپن از ایران در همین مدت ۸۰/۳ درصد کاهش یافته است. براساس این گزارش، ژاپن حدود ۶۷/۵ درصد از نیاز سوختی خود را از منطقه غرب آسیا تأمین می کند که دراین میان، عربستان سعودی با دراختیارداشتن ۲۲ درصد از کل واردات نفت ژاپن، عمده ترین تأمین کننده نفت این کشور محسوب می شود. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، مقامات رسمی در توکیو افزایش نرخ بیمه نفتکش های ایران را دلیل اصلی کاهش واردات نفتی ژاپن از جمهوری اسلامی برشمرده و درعین حال اعلام کردند که به تازگی شرکت های ژاپنی خرید نفت از ایران در بازار آزاد را از سر گرفته اند.^{۴۲}

۵۳۵

وزیر امور خارجه ترکیه در مصاحبه ای با خبرنگاران، ترکیه را تنها کشوری دانست که می تواند به جنگ ایران و عراق پایان دهد. وی درباره زمان مناسب برای اقدام ترکیه دراین زمینه گفت: «ترکیه در انتظار زمانی است که دو کشور متخاصم به این واقعیت پی ببرند که هیچ کدام در این درگیری برتری نخواهند یافت و برنده نخواهند بود. ... در آن موقع است که ترکیه وارد عمل شده و با ایجاد تفاهم، جنگ را خاتمه خواهد داد.»

به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، وحید خلف اوغلو وزیر امور خارجه ترکیه، به منظور زمینه‌سازی برای خاتمه جنگ ایران و عراق، از کشورهای مختلف خواست تا «نظر خود را نسبت به این جنگ تغییر دهند». وی با تأکید بر اینکه نباید فقط به منافع کوتاه‌مدت و نفت و پول فکر کرد، کشورهای دیگر را از مداخله در این منازعه بر حذر داشت.^{۴۳}

۵۳۶

سفیر عراق در کویت امروز در گفت‌وگو با روزنامه *السیاسه* ضمن طرح ادعایی مبنی بر وجود اختلاف روزافزون بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای حامی آن، ابراز عقیده کرد که «تحولات سیاسی حاکی از آن است که ایران ممکن است درمورد ادامه جنگ تغییر عقیده داده باشد». عبدالجابر عمر در عین اینکه فاصله ابتکارهای صلح پیشنهادی برخی کشورها و سازمان‌های بین‌المللی را با پیشنهادهای تدوین‌شده بسیار زیاد خواند، افزود: امکان دارد این جنگ و تشنج روزافزون در منطقه خلیج فارس، در اجلاس عمومی ماه آینده سازمان ملل مطرح شود. به گزارش خبرگزاری کویت، وی همچنین درباره وضعیت نیروهای نظامی عراق گفت: «در حال حاضر ۶۰۰ هزار تن از نیروهای کاملاً مسلح عراق در میدان جنگ حضور دارند و به این نیروها باید نیروی هوایی، لشکرهای زرهی و سیستم‌های پیشرفته ردیابی را اضافه کرد».^{۴۴} در عین حال، روزنامه *العرب* (چاپ لندن) به نقل از ناظران سیاسی در کویت، از تلاش اتحاد شوروی برای برقراری آشتی میان دولت سوریه و عراق و همچنین سازمان آزادی‌بخش فلسطین خبر داد. به گزارش رادیو ایران (وابسته به اپوزیسیون خارج از کشور) روزنامه *العرب* در این زمینه نوشته است: «دیپلمات‌های روسی با سفرهای متعدد خود به دمشق و بغداد می‌کوشند تا هرچه زودتر به اختلافات میان عراق و سوریه پایان داده و با وساطت‌های خود زمینه را برای عادی‌شدن روابط دولت‌های حافظ اسد و صدام حسین فراهم سازند».^{۴۵}

ضمیمه گزارش ۵۲۵: شرح عملیات فتح ۱ به نقل از *اطلس آذربایجان غربی در جنگ با ضدانقلاب و دفاع مقدس* در کتاب *اطلس آذربایجان غربی در جنگ با ضدانقلاب و دفاع مقدس* این عملیات با عنوان «عملیات فتح» تشریح شده است که در پاره‌ای از مسائل از جمله تاریخ شروع عملیات و برخی آمارها با اسناد مورد استفاده در کتاب حاضر تفاوت‌هایی دارد؛ از این رو شرح عملیات به نقل از *اطلس* مذکور به‌طور کامل در اینجا درج می‌شود: «منطقه وسیع لاجان و منگور بین شهرهای مهاباد، نقده و پیرانشهر واقع شده است و کوه‌های بلندی همچون کندلی شیخان با ۲۸۰۳؛ روته با ۲۱۱۲؛ اسپه سنگ با ۲۴۰۹؛ میدان استر با ۲۸۲۵؛ برده زرد با ۲۲۴۴ و هوارصوفی با ۲۴۴۳ متر ارتفاع، این منطقه را فراگرفته‌اند.

بعد از برقراری امنیت در شهرهای مهاباد، نقده و پیرانشهر، حدود ۵۰۰ نفر از نیروهای حزب دمکرات، ۲۵۰ نفر از نیروهای کومه‌له؛ ۵۰ نفر از نیروهای سازمان مجاهدین خلق (منافقین) و تعدادی از افراد چریک‌های فدایی خلق (اقلیت)، چندین مقر در روستاهای منطقه ایجاد کرده بودند و علاوه بر ایجاد ناامنی در روستاهای منطقه، در جاده‌های مواصلاتی نیز کمین می‌گذاشتند و گاه به این شهرها حمله می‌کردند.

در چنین وضعیتی، قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) تصمیم گرفت برای افزایش امنیت شهرهای مهاباد، نقده و پیرانشهر و نیز جاده‌های ارتباطی آن، عملیات فتح را در ۲۵ مرداد ۱۳۶۳، با به‌کارگیری یگان‌هایی از سپاه ارتش، ژاندارمری و عشایر منطقه از طریق ۶ قرارگاه فرعی اجرا کند:

- قرارگاه حمزه ۱، با به‌کارگیری تیپ ویژه شهدا و گردان جندالله ارومیه از محور لکبن (واقع در غرب مهاباد) به‌طرف جنوب منطقه.
- قرارگاه حمزه ۲، با به‌کارگیری تیپ ۱۱۰ شهید بروجردی؛ تیپ ۳ لشکر ۲۳ نوه؛ عشایر منگور؛ گردان جندالله مهاباد و گردان جندالله نقده از محور سلوک (واقع در جنوب مهاباد) به‌طرف شمال‌غربی منطقه.
- قرارگاه حمزه ۳، با به‌کارگیری تیپ قدس؛ تیپ ۱ لشکر ۲۳ نوه؛ گردان جندالله سنندج و گردان جندالله کامیاران از محور آفان (جنوب مهاباد) به‌طرف غرب منطقه.
- قرارگاه حمزه ۴، با به‌کارگیری تیپ ۲ لشکر ۲۳ نوه؛ گردان‌های جندالله بوکان، پیرانشهر و سردشت از هنگ‌آباد (جنوب‌شرقی پیرانشهر) به‌طرف شرق منطقه.
- قرارگاه حمزه ۵، با به‌کارگیری گردان جندالله تکاب و گردان جندالله اشنویه به‌منظور کنترل معابر نفوذی جاده مهاباد به پسوه و پیرانشهر.
- قرارگاه حمزه ۶، با به‌کارگیری گردان صاحب‌الزمان^(ع) ژاندارمری و گردان جندالله میان‌دوآب به‌منظور کنترل معابر نفوذی جاده مهاباد به سردشت.

همچنین گردان‌های جندالله سلماس، خوی و شاهین‌دژ در احتیاط قرارگاه حمزه قرار داشتند. در این عملیات که یک هفته ادامه داشت، ۴۳ روستای منطقه از تسلط گروه‌های شورشی خارج و حدود ۱۰۰ نفر از شورشیان کشته و نزدیک به ۲۰۰ نفر از آنان زخمی شدند. در این عملیات، ۳۶ نفر از مردم و رزمندگانی که در اسارت گروه‌های تجزیه‌طلب بودند، آزاد شدند.^{۴۶}

منابع و مآخذ روزشمار ۱۳۶۳/۶/۱

۱. سند شماره ۱۵۲۱۴۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه نوح^(ع) به معاونت عملیات فرماندهی کل سپاه، ۱۳۶۳/۶/۱.
۲. سند شماره ۱۵۲۱۴۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه نوح^(ع) به معاونت عملیات فرماندهی کل سپاه، ۱۳۶۳/۶/۱.
۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۵۷، ۱۳۶۳/۶/۲، بوشهر - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۶/۱.
۴. همان، ص ۲۹، رادیو صوت‌الجماهیر، ۱۳۶۳/۶/۱.
۵. همان، ص ۱، رادیو صوت‌الجماهیر، ۱۳۶۳/۶/۱.
۶. سند شماره ۳۳۶۸۲۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اطلاعات ستاد ناحیه کردستان به اطلاعات ستاد منطقه ۱۱ سپاه، ۱۳۶۳/۶/۷.
۷. سند شماره ۲۲۷۹۳۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: بولتن هفتگی منطقه ۱۱ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، شماره ۵، ۱۳۶۳/۶/۱، ص ۴.
۸. سند شماره ۸۱۸۷۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اداره اطلاعات شهربانی به دفتر اطلاعات و تحقیقات نخست‌وزیری، ۱۳۶۳/۶/۳.
۹. سند شماره ۳۳۶۸۲۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین.
۱۰. قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، بولتن نوبه‌ای اطلاعاتی، ۱۳۶۳/۷/۲، ص ۱۵.
۱۱. سند شماره ۳۲۹۳۲۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی تیپ ویژه شهدا به فرماندهی قرارگاه شهید بروجردی، ۱۳۶۳/۶/۳.
۱۲. رضا صادقی، آذربایجان‌غربی در جنگ با ضدانقلاب و دفاع مقدس، تهران: مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، ۱۳۹۱، ص ۱۳۹۱.
۱۳. قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، بولتن نوبه‌ای اطلاعاتی، ۱۳۶۳/۷/۲، صص ۱ و ۲.
۱۴. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۱، ص ۲.
۱۵. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۶/۱، ص ۲.
۱۶. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۲.
۱۷. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۱.
۱۸. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۲.
۱۹. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۵۷، ۱۳۶۳/۶/۲، ص ۷، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۶/۱.
۲۰. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۵۷، ۱۳۶۳/۶/۲، ص ۹، پاریس - خبرگزاری رویتر، ۱۳۶۳/۶/۱.
۲۱. همان.

۳۷. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۵۹، ۱۳۶۳/۶/۴، صص ۲۳ و ۴۲، رادیو ایران، ۱۳۶۳/۶/۳.

۳۸. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۲.

۳۹. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۴.

۴۰. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۵۷، ۱۳۶۳/۶/۲، ص ۲۵، رادیو اسرائیل، ۱۳۶۳/۶/۱.

۴۱. همان، ص ۱۲، توکیو - خبرگزاری رویتر، ۱۳۶۳/۶/۱.

۴۲. همان، صص ۱۱ و ۱۲، توکیو - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۶/۱.

۴۳. همان، صص ۵ و ۶ آنکارا - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۶/۲.

۴۴. همان، ص ۶، کویت - خبرگزاری کویت، ۱۳۶۳/۶/۱.

۴۵. همان، ص ۲۶، رادیو ایران، ۱۳۶۳/۶/۱.

۴۶. آذربایجان‌غربی در جنگ با ضلالت‌انقلاب و دفاع مقدس، پیشین، ص ۱۳۶.

۲۲. همان.

۲۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۵۷، ۱۳۶۳/۶/۲، ص ۱۰، پاریس - آسوشیتدپرس، ۱۳۶۳/۶/۱.

۲۴. همان، ص ۲۳، رادیو بی‌بی‌سی، ۱۳۶۳/۶/۱.

۲۵. همان، ص ۲۰، رادیو امریکا - ۱۳۶۳/۶/۱.

۲۶. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۳.

۲۷. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۱۲.

۲۸. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۳.

۲۹. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۱۲.

۳۰. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۳.

۳۱. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۱۲.

۳۲. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۳.

۳۳. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۴.

۳۴. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۱.

۳۵. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۴.

۳۶. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۳/۶/۳، ص ۱۶.